

186 573

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

Süleyman Şeyhî 182659

**KÖSTENDİLLİ SÜLEYMAN ŞEYHÎ'NİN
NİKÂTÜ'L-HİKEM İSİMLİ ESERİ
(İNCELEME VE METİN)**

Yüksek Lisans Tezi

GÖNÜL DOĞAN

Danışman: Doç. Dr. Süleyman Derin

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	186573
Tab. No:	297.711 KÖS.N

İstanbul, 2008

lar. Süleyman Efendi bu zeylleri de alarak ve daha 400 kadar tarih metnini inceleyerek önce 1774 tarihine kadar hem esas metni genişletmek, hem de zeyl yazmak suretiyle, bu eseri meydana getirdi. Daha sonra esere bir ek yaparak metni 1777'ye kadar getirdi. Eserin I. cildi ,Ahmed Tevhid Bey'in düzeltmeleriyle H.1338 de İstanbul'da basıldı. Eserin bir bölümü (1730/31-1754/55 yılına kadarki) Prof. Dr. Münir Aktepe tarafından *Müriü't-Tevârih I.* adıyla 1976'da İstanbul'da yayımlandı. Eserin nüshaları Millet K AE Tarih nu: 131,552/1. TSMK Hazine 1338 de kayıtlıdır. *Tarih-i Sulhnâme-i Hüseyin Paşa*, yazması TSMK Revan1311, *Tarih-iSultan Mustafa b. Muhammed* yazması SK Reşid Ef. 1118.

Kay.: İKTCYK s.95-96; OM 3/76; SO 3/86; TA 30/92; TDEA 8/64-65. •M. CUNBUR

SÜLEYMAN Efendi (1750-1820) Mutasavvıf yazar ve şair. Köstendil'de doğdu. İki yaşında iken babası Kösendilli Mollazade Hasan Efendi, Beşir Ağa ile birlikte idam edildi. İlk ve orta öğrenimini memleketinde yaptıktan sonra İstanbul'a gitti. Burada yüksek öğrenimini tamamlayarak memleketine döndü ve müderrisliğe başladı. Nakşibendiye şeyhlerinden Ali Şamî'ye intisab etti. Şeyhin halifesi olarak, irşada başladı(1780), Bir tekke yaptırdı. Şiirlerini topladığı *Divan'ı* basıldı. Öldükten sonra kendi tekkesine gömüldü. Daha sonra bu tekke Bulgarlar tarafından yıkıldı. Tasavvuf konusunda elyazması yirmibeş eseri vardır. **Eserleri:** *Divan*, *Bahrü'l-Velâye* (İmam Cafer-i Sadık'tan itibaren 1001 evliyanın kısa hâl tercümeleleri, bir nüshası SK Yahya Ef. kitapları arasındadır), *Zübde-i Nefehatü'l-Üns*, *Tarih-i Köstendil*, *Nükâtü'l-Hikem*, *Risale-i Tâlia Mecmua'ül-Maarif*, *Şerh-i Ba'z-i Gazeliyat-ı Mısri ve Nakşî*, *Usûlü'l-Vusûl*, *Medâ, r-ı Sâlikân fi Etvâr-ı Hâcegân*, *Kuvvetü'l-Uşşak*, *Seb'atü'l-Levâyah*, *Tevilât-i Erba'in*, *Mir'atü'l-Muvahhidîn*, *Mebazatü'l-İrfan*, *Mecma'ül-Es-*

râr, *Es'iletü'l-Esrar*, *Risale-i Vesaya*, *Riale-i Şerh-i Celâliye*, *Lema'ât-ı Nakşibend*, *Şerh-i Kelimât-ı Kibâr* *Şerh-i Kelimât-i Bedreddin Simavnevi*, *Şerh-i Kelâm-ı Ca'ferü's-Sadık*, *Mektubât-ı Erbain*.

Kay.: OM, 1972, 1/190-191; TA 30/92. •M. CUNBUR

SÜLEYMAN Efendi (1821/22-1890): Özbekistan araştırmacı, yazar ve din adamı. Buhara'da doğdu. Tahsil hayatı konusunda elimizde pek fazla bilgi yoktur. Ancak, yaptığı işlerden iyi bir eğitim gördüğü, özellikle dinî ilimlerde kendisini iyi yetiştirdiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda şairlik yönü de bulunan Şeyh Süleyman Efendi, eski Türk ve Fars edebiyatını da iyi derecede öğrendi. 1844 yılında hac farizasını yerine getirmek üzere Türkistan'dan Bağdat'a geçti; oradan da Hicaz'a gitti. Burada üç yıl kaldı. 1847 yılında Buhara Emirinin Dersaadet kapı ket-hüdası olarak İstanbul'a geldi. İstanbul'a geldikten sonra Türk milliyetçiliği yolunda dil, folklor ve siyaset alanlarıyla meşgul oldu. Bu çalışmaların en önemlisi hiç şüphesiz 1882 yılında yazdığı *Lûgât-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî* adlı sözlüğüdür. Bu eserde Çağatay Türkçesini "dünyanın ana lisanlarından biri" şeklinde tanımladı ve Osmanlı Türkçesinin de kaynağı olduğunu belirtti. Böylelikle Türk dilinin bütünlüğünü, Türkistan'la Osmanlı Türkiye'sinin bağlantılarına dikkat çekerek Osmanlı hanedanının soyca Türk olduğunu vurgulamaya çalıştı. Yine bu eserinde Türkistan'da bulunan 92 Özbek boyunu sayarak onlarla ilgili folklor malzemesi topladığını da açıkladı. Onun bütün bu işlerden amacı, Türk birliğini sağlamaktı. Aynı zamanda bir din âlimidir. Türkistan'dan hacca gitmek üzere yola çıkan Türkistanlıların İstanbul'da konaklamaları için kurulmuş olan Özbekler Tekkesinde şeyhlik de yaptı. Öte yandan Şeyh Süleyman, devlet ve siyaset işleriyle de meşgul oldu. Osmanlı hanedanının sefiri sıfatıyla Hindistan'a, Afganistan'a ve Tür-

SÜLEYMAN ŞEYHÎ

-
- 1 ENGİN BEDİR, Köstendilli Süleyman Şeyhî'nin 'Lemeât-ı Nakşbend' adlı eseri (inceleme ve metin), Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010
-
- 2 FEYZA IŞIK, Köstendilli Süleyman Şeyhî'nin Sübhatü'l-Levâyih adlı eseri (metin-inceleme), Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2011
-
- 3 GÖNÜL DOĞAN, Köstendilli Süleyman Şeyhî'nin Nikâtü'l-Hikem isimli eseri (inceleme ve metin), Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008
-
- 4 HADİCET ÜL KÜBRA ÖKSÜZ, Köstendilli Süleyman Şeyhî'nin Mektûbât-ı Erbaîn, Terkîbât-ı Erbaîn ve Te'vîlât-ı Erbaîn isimli eserleri (inceleme ve metin), Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010
-
- 5 MUSTAFA KUNDAKÇI, Köstendilli Süleyman Şeyhi Efendi'nin Divanı'nın tenkitli metni, Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2003